

Збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід

УДК 355/359

DOI: 10.30748/zhups.2021.67.01

В.П. Варакута¹, О.О. Кумпан¹, М.Д. Ткаченко², С.М. Подвизніков²

¹Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету
“Харківський політехнічний інститут”, Харків

²Національна академія Національної гвардії України, Харків

ПРИХОВАНА УДАРНО-МАНЕВРОВА ОБОРОНА В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ОБ’ЄДНАНИХ СИЛ

У роботі розглянуті види оборони, проаналізовані та визначені позитивні й негативні тактичні характеристики позиційної, маневреної, активної, передової та мобільної оборони. Наведені теоретичні розробки військових фахівців США та країн-членів НАТО щодо організації й застосування різних видів оборони. Обґрунтовані умови застосування прихованої ударно-маневрової оборони та принципи її застосування.

Ключові слова: стандарти та штабні процедури НАТО, військові фахівці США та НАТО, опорні пункти взводів (рот), оперативно-тактичне угруповання, ротні (батальйонні) тактичні групи, об’єднані угруповання військ.

Вступ

Постановка проблеми. Військові події останніх двох років розставили нові акценти ведення війни та визначили перспективні тенденції розвитку й застосування абсолютно нової зброї в наступальних діях військ. А розвинута мережа ведення розвідки (наземної, повітряної й космічної) дозволяють завчасно виявляти місця розташування військ, оцінювати їх можливості, прогнозувати подальші дії й з високою ефективністю вражати (знищувати) їх.

Громадянські війни, що розгорнулися в Сирії й Лівії, військовий конфлікт у Нагорному Карабаху між Азербайджаном і Вірменією, показали нові пріоритети й способи подолання оборони противника.

Так, в червні-липні 2020 року турецькі війська, які виступали на боці легітимної влади Лівії, вперше в історії війн масово застосували розвідувально-ударні БПЛА “Байрактар”, дрони та квадрокоптери (далі БПЛА) проти військ “бунтівного” генерала Хафтара та його союзника – російських найманців ЧВК “Вагнер”. За декілька ударів були виведені з ладу й знищені усі самохідні зенітно-ракетно-гарматні комплекси (ЗРГК) “Панцирі-С1” та десятки зразків бронетехніки, у тому числі, танки Т-90. При цьому засоби оборони, так званих “повстанців”, були безпорадні й не спромоглися збити хоча б один турецький БПЛА, тому були змушені кидати свої позиції та втікати до кордонів Єгипту. Завдяки ма-

лим розмірам та незначній поверхні відбиття радіолокаційного випромінювання, відмітку від БПЛА дуже складно побачити на моніторах і екранах індикаторів РЛС, що часто просто унеможливило своєчасного його виявлення. Турецькі військові фактично змінили “обличчя” війни. З’явилася нова тактика подолання БПЛА спротиву позиційної оборони й знищення ворожої техніки, командних пунктів та іншої військової інфраструктури й комунікацій в глибині бойових порядків противника. БПЛА набагато дешевше в економічному плані, тому їх можна виготовляти у великій кількості. Виникає потреба не тільки освоювати методи й способи застосування БПЛА, а й боротьби з ними.

Невиправдані втрати в живій силі, озброєнні та військовій техніці у цих військових конфліктах, підтверджують те, що однією із головних причин є стаціонарність оборони. Виходить, що доцільно розробити такий вид оборони, який би виключив або хоча б суттєво зменшив стаціонарність оборонних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній українській фаховій (військовій) літературі питанням розвитку оборони як виду загальновійськового бою, приділялася недостатня увага, якщо б не сказати – взагалі не приділялася. Військові фахівці під час теоретичних досліджень підготовки та ведення оборонних боїв (бойових дій, військових операцій) обмежувалися основними видами оборони

– позиційною та маневреною, не виходячи за рамки Бойового статуту Сухопутних військ.

Тому, в більшості фахових військових вітчизняних [1] та іноземних виданнях [2–3], наукові дослідження й роботи [4–6], були зосереджені на:

– оцінці й розрахунках тактичних характеристик (бойових, вогневих можливостей, тощо) окремих елементів оборони;

– математичних розрахунків, визначенні й обґрунтуванні критеріїв, показників і оцінки ходу та результатів оборонних дій підрозділів (частин, з'єднань).

Це стосувалося, в основному, опорних пунктів підрозділів, районів оборони батальйонів та смуг оборони бригад в загальній системі оборони оперативного командування. Тому, виникає доцільність пошуку та розробки нових, перспективних способів та методів оборонних дій.

Отже, **метою статті** за результатами теоретичних досліджень є розробка принципів та концептуальних положень нового виду оборони, які б враховували усі недоліки існуючих видів та відповідали сучасним вимогам ведення війни, яку розв'язала РФ проти України.

Виклад основного матеріалу

Воєнна доктрина України *“ґрунтується на результатах аналізу та прогнозуванні воєннополітичної обстановки, принципах оборонної достатності, високої готовності до оборони, системності оборонного планування ...”* [7].

В документі [1] визначається, що військові формування ЗСУ залежно від отриманого завдання, наявності сил і засобів та умов обстановки можуть вести позиційну або маневрену оборону.

Метою та основним способом ведення *позиційної* оборони є утримання вигідних в тактичному відношенні рубежів (районів, смуг) місцевості або об'єктів з взаємним підтримуванням та контролем їх між стаціонарними позиціями (опорними пунктами взводів і рот), на яких розміщені сили і засоби (СіЗ) оборони [8]. Американці вважають даний спосіб ведення оборони – класичним.

Маневрена оборона передбачає тимчасове залицення окремих районів території й переходу від одного рубежу оборони до наступного, через відсутність достатніх сил для ведення позиційної оборони. Також вона застосовується у випадках, коли необхідно змусити противника наступати у напрямку (від рубежу до рубежу), де підготовлена стійка позиційна оборона або створені вигідні умови для його розгрому. Проте як, показує досвід збройних конфліктів (в Лівії, Сирії, Нагорному Карабаху тощо), маневрена оборона стає малоефективною та вразливою. Противник через відсутність маскувальних заходів (клуби пилу, гуркіт двигунів, брязкіт

гусениць, тощо), втрачав бронетехніку від ударів дронів та артилерії під час переходу на черговий рубіж оборони. Втрати в живій силі й ОБТ були обумовлені тим, що рубежі за своєю суттю є тими ж самими елементами (окопи, траншеї, хода сполучення, тощо) позиційної оборони [9–11], тільки не на тривалий термін, а на час оборонних дій. Прагнення України вступити до блоку НАТО, потребує виконання нею усіх вимог штабних процедур НАТО щодо організації, планування та ведення військових оборонних операцій, бойових дій або боїв в обороні, які ґрунтуються на перспективних поглядах ведення війни.

Конституцією України затверджений шлях вступу країни до НАТО. Для цього прийнято ряд урядових програм і нормативних актів (у тому числі МО й ГШ ЗСУ) щодо інтеграції з НАТО, а також впровадження в ЗСУ стандартів штабних процедур та теорії й практики воєнного мистецтва країн-членів НАТО в підготовці та веденні боїв (бойових дій, військових операцій). Як ж думки військових фахівців США та країн членів НАТО щодо оборони? Настанови й польові статuti армій країн-членів НАТО передбачають такі види оборони як просторова (статична), активна, мобільна (рухома) та відступ [12–13]. Ці три типи значно відрізняються як на понятійному рівні, так і завданнями оборони, що вирішується в них різними способами та шляхами. Хоча назви цих видів оборонних операцій передають спільну мету обраної оборони, кожна за своєю суттю містить елементи іншого виду оборони та поєднує статичні й рухомі елементи.

Американські польові статuti й настанови відносять до основних видів наступні оборонні операції [14–17]:

- просторову оборону;
- передову оборону;
- оборону в глибину;
- мобільну оборону;
- ретроградні операції (відхід):
 - затримуючі;
 - відступаючі;
 - покидаючі.

Вибір виду оборони визначається відповідним командиром (начальником) залежно від отриманого бойового завдання, складу й характеру дій противника, який протистоїть та можливостей власних СіЗ, умов місцевості та наявного часу. Перехід до оборони може бути передбаченим або вимушеним. Настанови [12–13] передбачають перехід до оборони здійснювати тоді, коли виникає потреба в нарощуванні зусиль для подальших наступальних дій або підтягуванні до передових частин військових формувань логістики. Такий перехід до оборони можливий тоді, коли є перевага над противником в силах та засобах.

Американські та фахівці НАТО вважають, що

сучасну оборону потрібно вести методом оборонно-наступальних дій. При цьому, оборона будуватиметься з таким розрахунком, щоб можна було здійснювати найбільш ефективний маневр вогнем всіх видів зброї, танками, мотопіхотою та протитанковими засобами.

Залежно від розвитку наступальної зброї та практики її застосування, західні фахівці розробляли різні види оборонних дій, які б відповідали визначеному рівню й ефективності оборони. Проте незалежно від міркувань, продиктованих прийняттям оборонних настанов, західні військові теоретики розробляли таку тактику оборонного бою, яка б передбачала максимальну вогневу міць проти дій противника, який наступає. На їх погляд – це потрібно, в першу чергу, для зменшення власних втрат [17].

Наприкінці ХХ ст. відбулася переоцінка американським командуванням своїх поглядів на характер ведення бойових дій, які були засновані на бойовому досвіді попередніх збройних конфліктів. Після “в’єтнамського десятиліття” відчувалася потреба в переформулюванні й уточненні основних концепцій ведення традиційного загальновійськового бою з застосуванням звичайних зразків зброї. Був зроблений висновок, що кардинальне зростання ефективності та вогневих можливостей всього комплексу сучасних озброєнь, вимагає розроблення нових тактичних прийомів використання місцевості, маскування під час збройного впливу на противника та загальновійськової координації своїх сил в обороні. Розробка нової доктрини йшла виходячи з установок, що потенційний противник буде володіти озброєнням з характеристиками, як мінімум, не гіршими, ніж у американській армії.

В результаті ґрунтовного вивчення питань оборонних дій та їх організації аналітики армії США прийшли до висновку, що класична позиційна (просторова) форма ведення оборони не відповідає реаліям початкового періоду війни, коли застосування ядерної зброї може бути малоімовірним. У зв’язку з цим був проведений комплекс військово-теоретичних досліджень щодо усунення виявлених недоліків, і оновлена концепція отримала назву “активної оборони”.

Для відповідності сучасним вимогам цей вид оборони передбачав подальший розвиток принципу концентрації сил і вогневих засобів на вирішальних напрямках. Активна оборона була реалізована за допомогою тісного поєднання вогневих можливостей звичайних видів озброєння, особливостей місцевості й ретельного вибору моменту для висування військ на загрозові напрямки [18]. В уявленні американців, в умовах невизначеності дій противника, війська розгорталися рівномірно уздовж усього фронту в один ешелон. Приблизно так зараз розміщені війська ООС в позиційній обороні на смузі

зіткнення з російсько-окупаційними військами. Американці віддавали перевагу діям значних сил оборони в смузі забезпечення, де вкрай невелика частина військ відводилася до резерву [3]. З початком наступальних дій противника, визначався напрямок основного удару та задум операції. Під час активної оборони здійснювалося стрімке перегрупування частин резерву й сил першого ешелону з другорядних ділянок на загрозові напрямки. На думку американського командування, такий маневр сприяв би створенню на ключових ділянках необхідної концентрації сил і глибини оборони, дозволяючи впевнено оборонятися при співвідношенні сил 1:3 на користь того, хто наступає. Якщо ж в умовах сприятливої місцевості стороні, яка обороняється, вдалося б забезпечити потужну авіаційну та артилерійську підтримку, допускалося короточасне ведення оборони при співвідношенні сил 1:6 [3].

Основним недоліком активної оборони, була зневага резервами на користь масованої концентрації сил на напрямку головного удару противника. Для цього передбачалося тримати в глибині незначні резервні частини на напрямках найбільш ймовірного просування противника [18]. Слабким місцем такої оборони було одночасне зосередження усіх основних сил на головному напрямку дій противника та позиційність їх вогневих позицій та елементів оборони. Це викликало ризики програшу битви, якщо противник під час першого збройного зіткнення виявлявся більш потужним або мав на той момент великі резерви, які дозволяли йому з часом перехилити перемогу на свій бік [18].

Крім того, активна оборона втрачала свій сенс без створення сильної смуги забезпечення в районі оборони з’єднання. Для дій в ній зі складу корпусу або дивізії виділялися війська прикриття. Вся смуга оборони розглядалася як сукупність трьох рівноцінних елементів: основного району оборони, смуги забезпечення та тилового району [3].

Головним здобуттям активної оборони є її рухомість і раптовість застосування (зосередження на напрямку наступу противника), що на першому етапі оборонних дій значно зменшувало вразливість від удару противника у відповідь.

Науково-технічний прогрес, що з геометричною прогресією почав розвиватися у світі з 80-х років ХХ ст. по теперішній час, та військові конфлікти, що сталися у Перській затоці, в Чечні та Грузії змусили фахівців НАТО переглянути своє бачення на оборону.

Так, замість активної оборони американці створили наступальну за своєю суттю концепцію “повітряно-наземної операції” [19] або “повітряної операції”, як це було в Югославському конфлікті 1999 року.

Саме повітряно-наземна операція з комбінова-

ним застосуванням масованих ракетно-авіаційних ударів (МРАУ) та наземних операцій штурмових бригад визначають концепцію оборонних дій Пентагону й НАТО. Вона передбачає тимчасову оборону на період оперативного-стратегічного накопичення сил та засобів, які призначаються для ведення повітряно-наземної операції.

В останній час командування НАТО значно підвищили рівень дослідництва в питаннях оборони з застосуванням звичайної та високоточної зброї.

Згідно польових статутів американської армії FM-105-5 і FM-71-100 та в настановах армій країн НАТО оборона розглядається, як один з основних видів бойових дій, до якого війська переходять тимчасово з метою:

- зриву наступу противника;
- дезорганізації противника;
- економії сил і засобів на одних напрямках та створення переваги на інших;
- недопущення захоплення противником важливих районів;
- виграшу часу;
- створення більш вигідних умов для переходу в наступ;
- нанесення максимально можливого ураження противнику;
- перехоплення ініціативи й створення сприятливих умов для подальшого переходу в наступ [12].

Важливе значення в обороні надається мобільності. Західні фахівці вважають *мобільну оборону* як найбільш пристосовану для умов, коли можливе застосування ядерної та високоточної зброї. На думку західних фахівців позиційні оборонні дії будуть притаманні тільки тактичній ланці. Згідно стандартів та штабних процедур НАТО передбачено, що оборонні дії крупних з'єднань можуть поєднувати в собі елементи як позиційної оборони (зупинити противника або змусити його наступати за певними напрямками), так і мобільної (вчинення маневру й нанесення ударів по вразливих місцях противника).

В [12–13] визначається мобільна оборона як вид оборонної операції, що зосереджується на знищенні або ураженні противника через рішучу атаку. Вона спрямована на ураження або знищення ворога, коли противника заманують до рубежу (району), на якому здійснюється вирішальна контратака або вогневий удар головних сил оборони. При цьому, сили стримування забезпечують дії ударних сил. Для цього в перший ешелон виділяється мінімальна кількість сил, як правило, мотопіхотні та механізовані підрозділи й частини (до 1/3 сил – до 40 %). В другому ешелоні, головним чином, розміщуються бронетанкові частини та підрозділи (до 2/3 основних сил – до 60 %) з завданням нанесення максимальних втрат або розгрому основних сил противника. До того ж, нормативно-установчі бойові документи

армій країн-членів НАТО [12–13] визначають, що мобільну оборону можуть вести дивізії та більші крупні військові формування. Проте бригади та батальйонні тактичні групи (БТгр) ведуть мобільну оборону не самостійно, а тільки в складі дивізії або корпусу.

Отже, мобільна оборона здійснює стримуючі дії та передбачає втягування (заманювання у “вогневий мішок”) головних сил противника, який наступає. Якщо підсумувати, то зміст і принципи теорії й практики мобільної оборони фактично ідентичні маневреній обороні. За її основу береться тактика заманювання противника на вогневі позиції (довгострокові та стаціонарні за своїм характером), що мають більш міцну вогневу міць.

Паралельно мобільній обороні, західними фахівцями була розроблена *передова* оборона. Наміром її є обмеження ділянок місцевості, через які противник може вести активні дії з подальшим контролем цієї ділянки [13]. Наприклад, батальйон розгортає більшість своїх бойових підрозділів близько до переднього краю району оборони (FEBA), з розвідувальним взводом у відносно вузькій смузі забезпечення. Батальйон веде бойові дії з метою збереження цих передових позицій та може контратакувати у разі проникнення противника або знищувати його під час проникнення до передових зон ураження (EA). Внаслідок недостатньої глибини бойових порядків, передова оборона є всього лише опцією, мобільної оборони, якій надається найменша перевага. Розглянувши вищеперераховані види оборони, можна зробити загальний висновок, що усі вони мають головний недолік – стаціонарність бойових позицій для ведення оборонних дій на період часу, що сприяє проведенню противником ретельної розвідки та нанесенню удару. Тим самим, збільшується ймовірність вразливості СіЗ вищеперерахованих видів оборони від впливу різних видів високоточної зброї.

Події, що відбуваються в ООС на Сході країни, також вимагають внесення змін та доповнень в оборонну концепцію з таких причин як:

- позиційність оборони з капітально обладнаними фортифікаційними польовими спорудами;
- відсутність суцільного фронту;
- відсутність активної фази та ведення бойових дій “млявої” інтенсивності, де основним вогневим впливом є добові малочисельні мінометні обстріли та хаотичний або снайперський вогонь зі стрілецької зброї;
- відведення головних сил від смуг зіткнення в глибину бойових порядків на 20 і більш км, залежно від калібру й потужності зброї;
- поширення можливостей застосування противником розвідувальних БПЛА для відео (фото) розвідки позицій, коректування вогню або нанесен-

ня ударів по опорних пунктах;

– невизначеність подальших дій російсько-окупаційних військ, тощо.

Постійні політичний й економічний тиск та претензії з боку РФ, змушують державне й воєнне керівництво України шукати правильні рішення та приймати конкретні заходи щодо захисту своїх територій. Часто серед українських захисників бувають втрати як летального характеру, так і тимчасово виведення з ладу через поранення. Це стало можливим, в основному, завдяки стаціонарності (позиційності) оборони. Усі позиції з обох сторін фактично розвідані та пристріляні. Тому, відразу виникає протиріччя між міцністю оборони й можливістю противника нанести прицільний нищівний удар.

Одним із кроків для усунення недоліків розглянутих видів оборони та суттєвого зменшення вказаних протиріч – є *прихована ударно-маневрова оборона (ПУМО)*, тобто вид оборони, який за своїм визначенням і змістом суттєво зменшує за часом стаціонарність та забезпечує прихованість розташування СіЗ оборони на місцевості, включаючи силовий вплив на противника.

ПУМО доцільно застосовувати під час активної фази збройної боротьби, з подальшим переходом від оборони до наступальних дій, з метою повернення під свій контроль територій Донецької та Луганської областей або на початковому етапі повномасштабної війни, з метою утримання районів оборони до підходу основних сил. Такий вид оборони передбачає *маневрові* дії в межах призначеного району оборони. На відміну від “маневрових” дій, які проводяться під час оборони строго у межах визначеного (их) району (ах), “маневрені” оборонні дії здійснюються на території усього ТВД, від рубежу до рубежу оборони. *ПУМО* доцільно організовувати й вести в умовах коли:

- відсутній суцільний фронт;
- довжина наявного фронту оборони, перевищує можливості щодо створення й обладнання позицій елементами позиційної оборони;
- СіЗ *ПУМО* мають однакову або більшу мобільність (рухомість), ніж противник;
- місцевість району оборони дозволяє вести широкі маневри для нанесення несподіваних ударів по противнику, а рельєф – сприяє приховуванню дій та не заважає швидкому пересуванню;
- поставлене завдання дозволяє не зважати на тимчасову втрату ділянок місцевості у призначеному районі оборони;
- СіЗ *ПУМО* спроможні швидко концентрувати бойові потужності у визначеному місці району оборони.

При цьому до ризиків ведення *ПУМО* можна віднести наступні:

- противник може спромогтися своїми діями

відокремити та ізолювати один від іншого підрозділи *ПУМО* та розгромити їх по частинах;

– потужна протидія противника може послабити бойові можливості ударних підрозділів *ПУМО*;

– противник, здійснивши маневр, може ухилитися від входження на територію, де його в засідці очікують ударні СіЗ;

– атакуючий противник може зберегти кінетичну енергетику наступу по мірі наближення до зони його ураження, тому його дуже складно буде відразу зупинити;

– СіЗ *ПУМО* можуть не мати чіткої картини дислокації й можливостей противника, яка необхідна ударним силам для проведення вирішальної операції;

– під час бойових дій на несуміжних (відокремлених) ділянках району оборони, в умовах відсутності централізованого управління та порушенні злагодженості між підрозділами, підвищується ймовірність інцидентів між собою із застосуванням зброї.

Тому, ведення ефективної *ПУМО* передбачає:

- достатню глибину зони проведення операції;
- чіткі автономні дії при порушенні централізованого управління;
- злагодженість й взаємодію підрозділів;
- відмінне знання району оборони та вміль орієнтування на місцевості;
- вогневе забезпечення висунування підрозділів із глибини району оборони;
- вогневу підготовку й підтримку атаки;
- одночасне застосування різних способів (поетапного, комбінованого, по-секторного (по рубежах, районах) й т. ін.) нанесення ракетно-бомбового, артилерійського, мінометного, авіаційного та вогневого ураження противнику;
- нанесення зосереджених вогневих ударів;
- вогневе супроводження маневрів підрозділів під час наступу, оточення, відступу, замановання, заходження у фланг (фланги) або тил противника;
- своєчасне залишення вогневих позицій, з яких вівся вогонь по противнику, та зайняття нових позицій для продовження ведення вогню;
- професійні якості й вміль управління відповідними командирами своїми та прилеглими підрозділами під час бойових зіткнень з противником та у ході здійснення підрозділами цілої комбінації швидких маневрів;
- під час різкої зміни бойової обстановки оперативне й просторове мислення відповідних командирів для швидкої реакції в прийнятті рішення;
- здібність командирів і підпорядкованих підрозділів до зваженого та прагматичного ризику;
- активність та обґрунтовану сміливість командирів підрозділів, взяти на себе ініціативу та відповідальність під час бойових дій.

Отже, основним завданням ПУМО є не утримання конкретної ділянки місцевості (хоча це не виключено), а не допустити виходу головних сил противника за межі призначеного району оборони та постійними маневровими діями його дезорганізувати, а міцними вогневими ударами повністю розгромити або змусити відступити до вихідних позицій чи перейти до оборони.

ПУМО не виключає стаціонарність, наприклад, на час зайняття підрозділами вогневих позицій і часу на ведення вогню. Проте цей час повинен бути зведений до мінімуму. Тому, безумовною умовою (принципом) цього виду оборони є :

$$T_{\text{СіЗ ПУМО}} < T_{\text{пр}}, \quad (1)$$

де

$$T_{\text{СіЗ ПУМО}} = t_m + t_{\text{розг}} + t_{\text{в.вог}}; \quad (2)$$

$$T_{\text{пр}} = t_{\text{м.пр}} + t_{\text{розг.пр}} + t_{\text{в.вог.пр}}; \quad (3)$$

t_m – час маневру СіЗ ПУМО на вогневі позиції;

$t_{\text{розг}}$ – час на розгортання СіЗ ПУМО в положення до бойового застосування;

$t_{\text{в.вог}}$ – час відкриття та ведення вогню СіЗ ПУМО;

$t_{\text{м.пр}}$ – час маневру противника;

$t_{\text{розг.пр}}$ – час на розгортання СіЗ противника в положення до бойового застосування;

$t_{\text{в.вог.пр}}$ – час відкриття вогню противником.

Тобто час на маневр, зайняття вогневих позицій, відкриття та ведення вогню на ураження повинен бути меншим ніж на усі ці процеси витратитиме час противник (рис. 1).

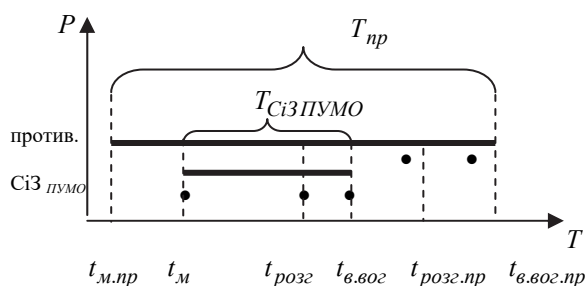

Рис. 1. Процесграма основних заходів, що виконуються противником та СіЗ ПУМО у районі оборони до моменту відкриття та ведення вогню

Джерело: розроблено авторами.

До початку активних дій противника, коли існує невизначеність в його діях та в умовах обмежених можливостей щодо створення суцільного другого ешелону оборони, СіЗ, які виділені для оборони від оперативно-тактичного угруповання (ОТУгр) “Донецьк” або “Луганськ”, доцільно розташовувати в базових районах зосередження (БРЗ).

Позиції БРЗ обладнуються в інженерному відношенні з виконанням заходів з маскування військ

та ОБТ. Навколо БРЗ створюється система наземно-повітряної оборони та мережа зв'язку з підрозділами, які розташовані як в межах цього району, так і з ротними (взводними) опорними пунктами, що розташовані вздовж смуги зіткнення з російсько-окупаційними військами. БРЗ доцільно призначати в оперативній глибині побудови бойових порядків військ (в 30-50 км від смуги зіткнення), що забезпечує зниження ймовірності безпосереднього (прямого) вогневого впливу з боку противника та своєчасне висунання й розгортання СіЗ в положення до бойового застосування в призначеному районі (районах) оборони.

Ключовим моментом всієї концепції є оперативне висунання СіЗ ПУМО в призначений район оборони на ймовірний напрямок дій головних сил противника. Виняткову роль у розкритті цього напрямку відводиться загонам БПЛА, органам і підрозділам військової розвідки, та агентурній інформації, що добувається в тилу противника.

Отже, в районах проведення ООС для кожного ОТУгр доцільно визначити місця розташування БРЗ та СіЗ, які залучаються для майбутніх активних оборонних дій. Райони оборони призначаються на ймовірних напрямках дій противника, на завчасно визначеній відстані від смуги зіткнення. Масштаби й тактико-технічне супроводження наступальної операції противника, її особливості, ТТХ ОБТ СіЗ ПУМО та поставлене завдання на оборонні дії в конкретній бойовій обстановці, а також тактичні характеристики району оборони: пора року, рельєф і пересіченість місцевості, пряма видимість, поверхня ґрунтів, лісова насадженість та мережа річок, озер і штучних водоймищ і т. ін. – визначають координати (межі) району оборони. Кожен район оборони повинен мати строго визначені межі, для виключення виникнення перешкод і плутанини в діях, з боку сусідніх (взаємодіючих) СіЗ ПУМО. Крім того, цей район за своєю площиною й рельєфом повинен відповідати бойовим можливостям СіЗ ПУМО та забезпечити вільне й скритне їх маневрування.

Завчасне прибуття СіЗ ПУМО в район оборони, коли противник знаходиться в активній фазі прориву позиційної оборони, надає додатковий час командирам вивчити місцевість, налагодити комунікації та систему управління, побудувати бойовий порядок: зайняти місця в засідках та виконати заходи з маскування, тим самим створити для противника умови раптовості.

З досвіду першої й другої чеченської кампанії [20], а також з досвіду АТО (ООС), до складу СіЗ ПУМО, залежно від масштабів майбутніх бойових дій, для вирішення тактичних завдань оборони, доцільно залучати підрозділи з різним функціональним призначенням у складі посилені об'єднаних ротних або батальйонних тактичних груп (далі

об'єднані тактичні групи – *ОбТгр*).

Для вирішення оперативно-тактичних завдань оборони та в умовах масованого наступу противника, коли співвідношення СіЗ *ПУМО* дорівнює 1:3 й більше, доцільно призначати об'єднані угруповання військ (*ОбУв*) на базі механізованих (танкових) бригад та посилювати їх ракетними системами залпового вогню (*рззв*) 9К51 “ГРАД”, 9К51У “ВЕРБА”, 9К57 “УРАГАН” і “ВІЛЬХА М” та оперативно-тактичними ракетними комплексами (*отрк*) “ТОЧКА У”, “САПСАН”, “ГРОМ”, “ГРОМ-2” та “НЕПТУН”, якщо бойові дії будуть проходити на узбережжі Азовського або Чорного морів.

Оперативно-стратегічні завдання оборони доцільно вирішувати за рішенням старшого начальника ОТУгр декількома *ОбУв* з застосуванням додаткових СіЗ ОТУгр, включаючи допомогу СіЗ родів, видів та ГШ ЗС України.

Теорія й практика застосування *ОбТгр* та *ОбУв* в *ПУМО* ідентична й відрізняється кількістю й міцністю залучених СіЗ, масштабами та об'ємом завдань, які ставляться, та розмірами району (ів) оборону (ни). Тому, розглянемо принцип ведення *ПУМО ОбТгр*. Для ефективного ведення оборонних дій, *ОбТгр* доцільно розподілити на *сили сковування*, *ударні сили*, *сили підтримки* та *резерв*.

З початком наступу противника, коли його задум, особливо напрям головного удару виявлені, *ОбТгр* здійснюють швидкий марш-кидок із БРЗ до призначених районів оборони для заняття позицій підскоку в безпосередній близькості від вогневих позицій. Загони БПЛА починають інтенсивну розвідку та знищення командо-штабних машин і броньованої техніки противника. З наближенням основних сил противника, залежно від обстановки, що склалася, командири *ОбТгр* коректують свої дії й швидко займають визначені вогневі позиції для відкриття вогню. Для впровадження фактору сковування, противнику може надаватися можливість просування в глибину району оборони. Сили сковування, використовуючи комбінацію завчасно зайнятих вогневих позицій оборони, першими вступають в бій з метою затримки його подальшого просування. Під час дій сил сковування, основним ударним силам та силам підтримки й резерву *ОбТгр* з'являється можливість (час) скорегувати свої дії, своєчасно та приховано зайняти уточнені вогневі позиції, для нанесення вогневих ударів. Після першого відкриття вогню, підрозділи *ОбТгр* здійснюючи маневр, змінюють вогневі позиції.

Для ударних сил *ОбТгр* виділяється більш потужна за вогневою міццю зброя. Завдання ударних підрозділів *ОбТгр* – це розгромити противника повністю або нанести йому такі втрати в живій силі й техніки, після яких він відмовляється від своїх намірів і відступає до своїх вихідних рубежів або зму-

шений переходити до оборони.

ОбТгр підтримки посилюють ударні підрозділи, в умовах:

- розвитку успіху або навпаки, загрози їх розгрому;
- подальшого просування противника в глибину району оборони та при інших форс-мажорних ситуаціях, що склалися.

В умовах критичного моменту напруженості бойових дій та при суттєвих втратах в живій силі й ОВТ, *ОбТгр* резерву посилюють ударні сили (або сили підтримки), не допускаючи подальшого просування противника, в глибину району оборони.

Загальне прикриття визначеного району оборони від ударів повітряного противника, доцільно здійснювати самохідними *зрк*, що є на озброєнні ЗС України, такими як: С-300 ПС, С-300 В, БУК М1, ОСА-АКМ, Стріла 10 та ТОР різних модифікацій. Для унеможливлення виявлення та ускладнення їх знищення, доцільно *зрк* постійно пересуватися за визначеними маршрутами. Залежно від ТТХ, *зрк* можуть знаходитися в 5–30 км від бойових позицій підрозділів *ПУМО*, в глибині району оборони.

Для своєчасного виявлення повітряних цілей, окрім РЛС радіотехнічних військ, доцільно додатково застосовувати сучасний вітчизняний комплекс радіотехнічної розвідки “Кольчуга RDF-360”, в основі якого покладена “пасивна” радіолокація.

Залежно від можливостей противника (ТТХ озброєння та військової техніки) та для вирішення різнопланових завдань оборони в різних умовах обстановки, *ОбТгр* доцільно посилювати такими видами ОВТ:

1. Загонами БПЛА, до складу яких можна включити зразки, які є на озброєнні ЗСУ або ті, що пройшли усі випробування й готові до прийняття на озброєння. До них можна віднести такі моделі як:

- “ГРІМ” (дрон типу “камікадзе”);
- “BAYRAKTAR TB2” (ударно-розвідувальний);
- “SPARROW” UAV/UAC (розвідувальний тип “поле бою “Спарроу”);
- “COLUMBA” UAV/UAC (тактичний багатоцільовий розвідувальний);
- “СОКІЛ-2” (розвідувальний);
- “СТРЕПЕТ” (багатоцільовий);
- А-3 “РЕМЕЗ” (тактичної розвідки);
- А-5 “ОРЛАН” (тактичної розвідки);
- А-4К “АЛЬБАТРОС” (багатоцільовий розвідувальний);
- А-6 “Беркут” (багатоцільовий тактичної розвідки);
- А-10 “ФЕНІКС” (стратегічної розвідки);
- А-11 “СТРИЖ” (тактичний розвідувальний реактивний);
- А-12 “УРАГАН” (розвідувальний, вертикаль-

ного зльоту й посадки).

2. РЛС для виявлення та електронного придушення БПЛА противника – “НОТА”.

3. Самохідними артилерійськими групами (САУ) різних калібрів.

4. Гранатометними, вогнеметними та протитанковими засобами.

5. Парою (або четвіркою) вертольотів вогневої підтримки (Mi-24) та розвідки (Mi-8).

6. Засобами ППО СВ:

– зрк “ТУНГУСКА”;

– зак “ШИЛКА”, тощо.

7. Автоматизованими комплексами РЕБ – Р-330УМ або автоматизованими станціями радіоперешкод короткохвильового радіозв'язку Р-330КВ1М.

8. Автоматизованими звукометричними акустичними комплексами розвідки вогневих позицій гармат і мінометів – 1АР1 “ПОЛОЖЕННЯ-2” або станцією артилерійської розвідки СНАР-10 “ЛЕОПАРД” або рухомим пунктом розвідки й цілевказання ракетно-артилерійським системам – ПРП “ВАЛ”.

9. Контрбатарейними РЛС – АН/ТРQ-36 або легкими контрбатарейними РЛС – АН/ТРQ-49 або АН/ТРQ-48.

10. Артилерійськими РЛС виявлення мінометів – АРСОМ-2.

11. Підрозділами оперативного призначення Національної гвардії України (НГУ) на БТР (БМП).

12. Загонами снайперів, фахівцями з мінно-вибухової справи, розвідувально-диверсійними загонами Служби безпеки України (СБУ).

13. Прикордонними загонами (за необхідністю).

14. Підрозділами морської піхоти, берегової артилерії та військовими формуваннями різного призначення (за необхідністю), в умовах ведення оборонних дій на узбережжі Чорного або Азовського морів, крупних річках та водоймах.

15. Однотипними для усіх підрозділів *ОбТгр* засобами зв'язку та спецзв'язку, тощо.

Організаційно-штатна структура (ОШС), кількість *ОбТгр*, перелік ОВТ та характер і особливості дій кожного з них у визначеному районі (районах) оборони, визначаються багатьма чинниками.

Визначальними з них – це бойові можливості противника й самих *ОбТгр* та виходячи з цього, виконання різнопланових бойових завдань з імовірністю не нижче заданої. ОШС кожної *ОбТгр* створюється під конкретні умови ведення ПУМО. Посилена комплектація *ОбТгр* дає можливість командирів самостійно приймати й втілювати свої рішення в практику, не узгоджуючи їх (за обмеженості часу) з командирами й штабами інших видів та родів військ та інших силових структур. Адже у командира є усе

необхідне (різнофункціональні підрозділи та зразки ОВТ) для ведення бойових дій з підтримкою їх ракетно-артилерійським і авіаційним вогнем та вогнем інших видів зброї, що придані *ОбТгр*. При цьому вирішуються як “класичні” загальновійськові завдання оборони, так і специфічні завдання щодо блокування й оперативного оточення району оборони, “зачищення” місцевості (або населеного пункту) під час контратакуючих дій або при здійсненні скритого рейду в тилу противника.

Тому, в рішенні командира *ОбТгр* на оборонні дії, доцільно додатково враховувати такі важливі чинники як ТТХ озброєння та бойові можливості, якість і повнота взаємодії та управління специфічними, різнофункціональними підрозділами, приданих для посилення.

Ефективність злагодженості оборонних дій усіх підрозділів *ОбТгр* досягається завдяки:

– усвідомленню та розумінню командирами підрозділів своєї ролі, місць та способів виконання бойових завдань;

– практичним навичкам командирів з управління своїми та приданими підрозділами під час сумісних маневрових дій та ведення вогню з ходу;

– практичним навичкам особового складу під час виконання своїх функціональних обов'язків в умовах ведення ПУМО;

– злагодженості й взаємозамінності обслуг, розрахунків і екіпажів підрозділів;

– використанню прихованих однотипних видів зв'язку, які в умовах застосування противником РЕБ, забезпечують безперервний обмін інформацією між різними ланками управління;

– забезпеченню сумісності роботи радіотехнічних і радіолокаційних засобів;

– наявності однотипних зразків стрілецької зброї та військової техніки для забезпечення взаємозамінності деталей та вузлів під час їх ремонту або відновленню, тощо.

Отже, командир *ОбТгр* повинен бути спроможним не тільки оперативно розбиратися в обстановці, що склалася, але й приймати правильні рішення на оборонні дії та вміло управляти різними за своїм призначенням підрозділами під час виконання постійних маневрів на фоні активної фази протидії противника. Для цього командир *ОбТгр* бажано нав'язати противнику “свій” бій, на своїх умовах, змушуючи його перенапружувати свої лінії комунікації та шляхи сполучення, відкривати фланги та порушувати побудову бойових порядків своїх підрозділів, що в результаті може привести до ускладнення процесу управління ними.

Залежно від розвитку подій та бойової обстановки, що склалася, тактичні прийоми підрозділів *ОбТгр* можуть бути такими:

1. В умовах відсутності прориву позиційної

оборони, проте з існуючим ризиком її прориву, підрозділи *ОбТгр*, згідно свого призначення, висуваються із БРЗ та завчасно й приховано займають позиції підскоку, що розташовані на вірогідному напрямку просування противника, на відстанях, що забезпечують своєчасне зайняття намічених вогневих позицій. Загони БПЛА починають активне ведення розвідки та уражають командно-штабні машини та найбільш важливі зразки ОВТ противника. При остаточному виявленні напрямку прориву, підрозділи *ОбТгр* згідно свого призначення (ролі в бою), приховано з позицій підскоку займають вогневі позиції для негайного вступу в бій з метою нанесення раптових ударів і надання відсічі головним силам противника (рис. 2).

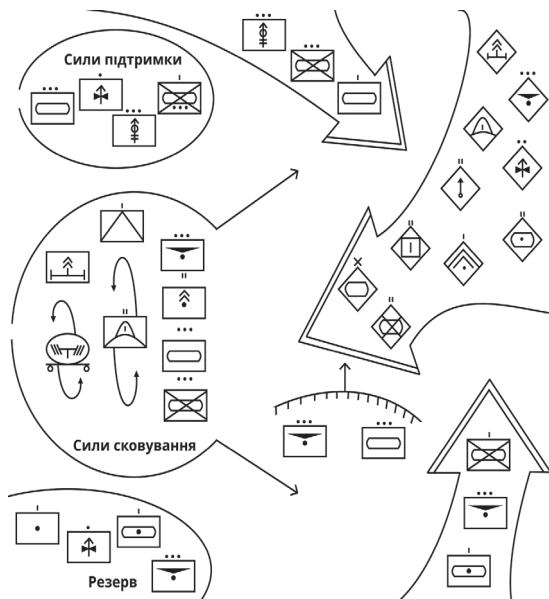

Рис. 2. Ведення ПУМО з застосуванням тактики скоування основних сил противника та маневрової тактики й флангових вогневих ударів *ОбТгр*
Джерело: розроблено авторами.

Для цього першим вступають в бій підрозділи скоування *ОбТгр* або увесь склад *ОбТгр*, який призначений для скоування дій противника. Маневровими діями підрозділи, використовуючи принципи "маневреної" оборони, заманюють противника у "вогневий мішок" на вогонь ударних підрозділів *ОбТгр*. Ці підрозділи передчасно займають позиції для дій із засідки, з подальшим нанесенням вогневих ударів по флангах і ар'єргарду противника, з метою його оточення й знищення. Відмінність цього варіанту від маневреної оборони в тім, що залежно від ситуації, сили скоування та ударні сили *ОбТгр* здійснюючи гнучкий маневр, займають свої вогневі позиції, безпосередньо перед початком відкриття вогню. Після закінчення вогневого удару, підрозділи змінюють бойові позиції та рухаються до інших, виключаючи тим самим, можливість своєчасного їх

виявлення засобами розвідки противника, що значно зменшує ймовірність відкриття прицільного вогню у відповідь.

2. В умовах явного переходу противника в наступ та визначенні напрямку його головного удару, здійснюється стрімкий марш-кидок *ОбТгр* із БРЗ в призначений район оборони. Під час маршу командир *ОбТгр* налагоджує зв'язок зі штабами батальйонів (бригад) та їх опорними пунктами, що розгорнуті вздовж смуги зіткнення з противником для з'ясування оперативної обстановки. Після отриманої інформації, командиром *ОбТгр* приймається рішення на заняття вибраних вогневих позицій. Це обумовлено тим, що під час прориву позиційної оборони, противник, як правило, просувається вглиб території, колонами взводів, рот або батальйонів. За динамікою, процес виконання команди або розпорядження під час руху інертний. Тому, противнику для розгортання підрозділів і частин в положення до бойового застосування, потрібен деякий час. З цього виходить, що організація й проведення превентивної розвідки приданими загонами БПЛА, не тільки забезпечує своєчасне розкриття задуму наступальних дій противника та виявлення місцезнаходження його основних сил, але й надає можливість випередити його в готовності до відкриття вогню.

Підрозділи *ОбТгр*, постійно застосовуючи рух по місцевості призначеного району оборони, наносять одночасні фронтальні та флангові вогневі удари з постійними відходами, перегрупуванням, зміною вогневих позицій та маневрами вогнем (тактика "летючих бригад" [20]) з виходом у фланги й тил противника, який наступає (рис. 3).

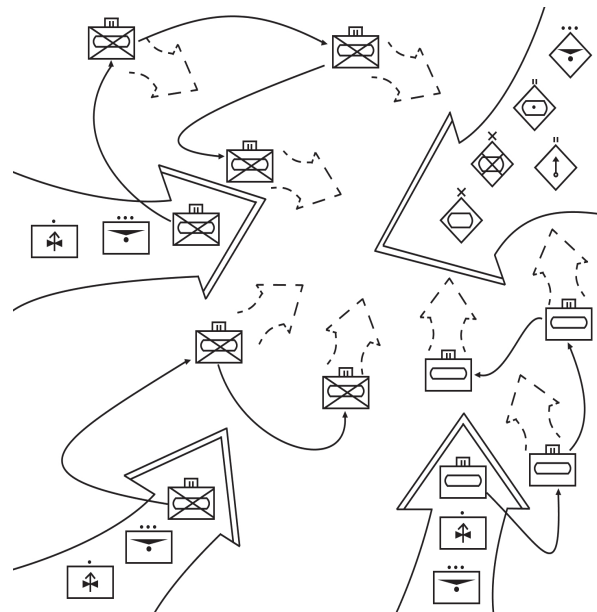

Рис. 3. Ведення ПУМО з застосуванням маневрової тактики "летючих бригад"
Джерело: розроблено авторами.

Після нанесення перших вогневих ударів, в умовах, коли противник впевнено просувається вперед, підрозділи *ОбТгр* швидко згортаються й змінюють свої вогневі позиції.

Після розгортання на нових позиціях, вони продовжують наносити вогневі удари з метою повного розгрому або виснаження противника та нанесення таких втрат в живій силі й техніки, які б змусили його відмовитися від подальших наступальних дій та відійти до вихідних позицій або перейти до вимушеної оборони.

В обох наведених варіантах, постійний рух не дає противнику часу на ретельну розвідку й точне визначення місць знаходження підрозділів *ОбТгр*, а так, виключає імовірність нанесення прицільного удару у відповідь.

Отже, під час ведення *ПУМО* існує безліч варіантів застосування *ОбТгр*. Залежно від обстановки, що склалася, не виключається одночасне застосування декількох видів оборони.

Проте за оперативно-тактичними показниками (прихованість, швидкість, раптовість, міць зосередженого вогневого удару й т. ін.), все ж таки, доцільно застосовувати *ПУМО*. Якими силами та як діяти, вирішує командир, відповідно до конкретної бойової обстановки.

Проте повинна виконуватися одна основна умова – противник, який наступає, повинен бути або розгромлений, або відкинутий на свої вихідні позиції.

Висновки

Так би мовити “слабкою” ланкою в ланцюгу практичного застосування *ПУМО*, можна вважати безпосередню залежність її результатів від професійної підготовки відповідних командирів швидко приймати виважені й нестандартні управлінські рішення на бойове застосування *ОбТгр* (*ОбУв*) та від ефективного управління підрозділами під час здійснення маневрів в умовах обстановки, що швидко змінюється.

Тому, вирішальну роль в застосуванні такого виду оборони відіграє практична навченість особового складу, бойова злагодженість підрозділів *ОбТгр* (*ОбУв*) з різними функціональним призначенням, технічною оснащенням та бойовими можливостями.

Доцільно також наголосити, що *ПУМО* не передбачає повну відмову від стаціонарності оборонних дій. Але в ній закладена стаціонарність тільки на період часу знаходження підрозділів *ОбТгр* (*ОбУв*) на тимчасових вогневих позиціях, який не перевищує час на виявлення їх засобами розвідки та розгортання військ противника в положення до відкриттю вогню у відповідь.

Це дає можливість підрозділам *ОбТгр* (*ОбУв*) після завершення нанесення першого вогневого удару, неушкодженими здійснити (за необхідності) маневр та зайняти нові вогневі позиції для нанесення наступних вогневих ударів.

Тому, незалежно від обраної тактики її ведення, *ПУМО* передбачає активні гнучкі маневрові дії, нанесення раптових вогневих ударів (контрударів), здійснення стрімких контратак на всю тактичну глибину побудови бойових порядків противника, з метою захоплення ініціативи й переходу до рішучого наступу, з подальшим повним його розгромом.

У 1832 році військовий теоретик Карл фон Клаузевіц в своїй праці “Про війну” стверджував, що “швидкий і енергійний перехід до атаки – полум’я меча помсти – є найбільш блискучим засобом оборони”.

Таким чином, теорія й практика прихованої ударно-маневрової оборони потребує подальшого дослідження з використанням різноманітних наукових методів, включаючи методи прогнозування, аналізу, синтезу й порівняння та кваліметричні й математичні вимірювання для оцінювання якості, доцільності, необхідності, ефективності та прогнозованого результатів застосування такого виду оборони в конкретній бойовій обстановці.

Список літератури

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина 2 (батальйон, рота). – К.: ЗС України, 2016. – С. 23-24.
2. Воробйов И.Н. Тактика – искусство боя / И.Н. Воробйов. – М.: 2002. – С. 628-647. – 889 с.
3. Гришин С.В. Активная оборона. Соединения и части в бою / С.В. Гришин, Н.Н. Чапенко. – М.: Военное издательство, 1985. – 279 с.
4. Герасименко В.П. Розвиток тактики на основі досвіду локальних війн і збройних конфліктів / В.П. Герасименко, І.С. Цибулько, А.І. Андросов // Наука і оборона. – 2004. – № 2. – С. 29-32.
5. Зайвий В.В. Характер збройної боротьби у локальних війнах та збройних конфліктах кінця XX – початку XXI ст. та особливості забезпечення дій військ в ході них / В.В. Зайвий // Труды академії. – 2005. – № 60. – С. 133-137.
6. Толубко В.Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів / В.Б. Толубко, Ю.І. Бут, В.О. Косевцов. – К.: НАОУ, 2002. – 68 с.
7. Указ Президента України “Воєнна доктрина України № 555 від 24.09.2015” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppu.gov.ua/ru/ukaz-prezydenta-ukrayiny-555-2015/>.
8. Можливі способи бойових дій в обороні сил швидкого реагування у локальному збройному конфлікті / В.П. Ва-

ракута, Г.А. Дробаха, Д.А. Гриб та ін. // Труды академії. – 2004. – № 48. – С. 7-12.

9. Протиріччя, що виникають у ході загальновійськового бою та шляхи їх вирішення / В.П. Варакута, І.А. Пегакін, С.О. Стародубцев та ін. // Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. – 2017. – № 2(51). – С. 17-24.

10. Варакута В.П. Побудова моделі сил і засобів оперативно-тактичного угруповання для обґрунтування пропозицій щодо прийняття рішення на оборону / В.П. Варакута, О.А. Макогон, Д.В. Дяченко // VII міжнародна науково-технічна конференція “Проблеми інформатизації”. – Том 2. – Черкаси, Харків, Баку, Бельсько-Бяла, 13-15 листопада 2019 року. – С. 55-56.

11. Варакута В.П. Визначення критеріїв і показників ефективності оборонної системи та розроблення моделі сил і засобів оперативно-тактичного угруповання для обґрунтування пропозицій щодо прийняття рішення на оборону / В.П. Варакута, О.О. Кумпан, Т.В. Хліманцов // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. – 2020. – № 1(38). – С. 13-30. <https://doi.org/10.30748/nitps.2020.38.02>.

12. ВП 3.90. Тактика. Оборонні операції. Військовий посібник. – К.: ГШ ЗСУ, 2016. – 419 с.

13. ВП 3.21.20. Піхотний батальйон. Військовий посібник. – К.: ГШ ЗСУ, 2017. – 323 с.

14. Наставова Сухопутних військ Великобританії по веденню протипартизанської боротьби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.scribd.com/doc/26069/>.

15. Польовий статут Армії США FM 7-8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vrazvedka.ru/training/razvedka/84-fm-7-8.html>.

16. Польовий статут СВ США “Бойова підготовка до всього спектру можливих операцій” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pentagonus.ru/load/1/armija/19-1-0-53>.

17. FM 100-5. Польові правила надання послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm100-5%2893%29.pdf>.

18. Васильев Г. Вопросы оперативного искусства в вооруженных силах США / Г. Васильев // Зарубежное военное обозрение. – 1983. – № 12. – 112 с.

19. Слюсаренко А.В. Особливості розвитку форм і способів збройної боротьби в операції “Лис пустелі”. Локальні війни сучасності / А.В. Слюсаренко. – К.: Інститут історії України НАН, 2004. – 33 с.

20. Варакута В.П. Історія війн та воєнного мистецтва (у т. ч. історія українського війська) / В.П. Варакута, І.М. Криленко. – Х.: НТУ “ХПІ”, 2019. – 274 с.

Надійшла до редколегії 30.10.2020

Схвалена до друку 15.12.2020

Відомості про авторів:

Варакута Володимир Павлович

кандидат військових наук доцент
доцент кафедри
Військового інституту
танкових військ НТУ “ХПІ”,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5759-8758>

Кумпан Олександр Олександрович

заступник начальника кафедри
Військового інституту
танкових військ НТУ “ХПІ”,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7867-1742>

Ткаченко Микола Дмитрович

кандидат військових наук доцент
доцент кафедри
Національної академії
Національної гвардії України,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2741-193X>

Подвизніков Сергій Маратович

старший викладач
Військового інституту
танкових військ НТУ “ХПІ”,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7678-0363>

Information about the authors:

Volodymyr Varakuta

Candidate of Military Science Associate Professor
Senior Lecturer
of Military institute
of Tank Troops NTU “KhPI”,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5759-8758>

Oleksandr Kumpan

Deputy Head of the Department
of Military Institute
of Tank Troops NTU “KhPI”,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7867-1742>

Mykola Tkachenko

Candidate of Military Science Associate Professor
Senior Lecturer
of National Academy
of National Guard of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2741-193X>

Sergiy Podvyaznikov

Senior Instructor
of National Academy
of National Guard of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7678-0363>

СКРЫТАЯ УДАРНО-МАНЕВРОВАЯ ОБОРОНА В УСЛОВИЯХ ПРОВЕДЕНИЯ ОПЕРАЦИЙ ОБЪЕДИНЕННЫХ СИЛ

В.П. Варакута, А.А. Кумпан, Н.Д. Ткаченко, С.М. Подвизников

В работе рассмотрены виды обороны, проанализованы и определены положительные и отрицательные тактические характеристики позиционной, маневренной, активной, передовой и мобильной обороны. Приведены теоретические разработки военных специалистов США и стран НАТО по организации и применению различных видов обороны. Обоснованы условия применения скрытой ударно-маневровой обороны и принципы ее применения.

Ключевые слова: стандарты и штабные процедуры НАТО, военные специалисты США и НАТО, опорные пункты взводов (рот), оперативно-тактические группировки, ротные (батальонные) тактические группы, объединенные группировки войск.

HIDDEN IMPACT AND MANEUVER DEFENSE IN THE CONDITIONS OF JOINT FORCES OPERATIONS

V. Varakuta, O. Kumpan, M. Tkachenko, S. Podvaznikov

With the development of optical-technical, infrared, radar and other types of ground, space and air reconnaissance (primarily UAVS: small planes, drones, etc.), it is very difficult to hide stationary (positional) elements of maneuverable defense (trenches, trenches, cracks etc.), which they are at the time of conducting defensive actions. If we analyze the tactical characteristics of the types of defense according to NATO standards, and this is mobile, forward and active defense, then they are also based on the principles of stationarity, which can lead to impressive opposition from the enemy, especially after the detection of stationary elements in the defense system. One of the steps to resolve the above-described problems can be a new type of defense: covert shock-maneuvering defense (CSMD). This is a type of defense, which, by its definition and content, significantly reduces the stationarity of the deployment of defense forces and means on the ground over time. At the same time, it includes the principles of activity of some elements of the above types of defense, and a sufficiently high efficiency of force action on the enemy is constantly maintained. The pivotal moment of the whole concept is the operational advance of the forces and means (FiM) of the CSMD to the designated defense area in the likely direction of the enemy's main forces. An exceptional role in determining this direction is assigned to the agencies and subunits of military reconnaissance and intelligence information, which is obtained behind enemy lines. In addition, the success of the entire operation depends on the timely arrival of the FiM CSMD and their occupation of firing positions. The FiM CSMD includes company (battalion) tactical groups or combined groups of forces as part of reinforced mechanized or tank brigades. CSMD, regardless of the chosen tactics of action, provides for an active flexible maneuver, inflicting sudden fire strikes (counterattacks) for the enemy, making swift counterattacks to the entire tactical depth of the formation of battle formations, in order to seize the initiative and go over to a decisive offensive, followed by its complete defeat. Thus, the CSMD theory requires further research using various methods, including the method of forecasting, analysis, synthesis and comparison, as well as qualimetric and mathematical measurements to assess the necessity, feasibility, effectiveness and forecasting of the result of using this type of defense.

Keywords: NATO standards and staff procedures, US and NATO military specialists, platoon bases (mouth), operational-tactical group, company (battalion) tactical groups, united groups of troops.